THE ISRAELITE PRESS of Western Canada. The only Jewish Newspaper

דאָס אידישע וואָרט

Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA

Subscription: $6.00 per year.
Est. 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg Manitoba

צען יאָר פעלקער-ליגע

היינט ווערט צען יאָר, זינט די פעלקער-ליגע איז אָפיציעל געגרינדעט געוואָרן, — די אָרגאַניזאַציע, וואָס האָט זיך געשטעלט פאַר א ציל צו מאַכן א סוף צו קריגזייטיקע גוואַלדטאַטן פון פאָלק קעגן פאָלק און אויסצוגלייכן אַלע סכסוכים צווישן פעלקער אויף א פרידלאַכן אופן.

די פעלקער ליגע איז געווען א רעזולטאַט פון דער גרויסער מלחמה און די לאַזונגען פון שלום אונטער וועלכע זי איז געקעמפט געוואָרן. די דאָזיקע לאַזונגען זיינען דאַן געווען א נויטווענדיקייט. ווייל אַן זיי וואָלט ניט מעגלאַך געווען אָנהאַלטן דעם מלחמה גייסט פון די אויסגעמאַטערטע פעלקער. דער שלום זעלבסט איז ווייט ניט געווען אינ'ם גייסט פון די גרויסע לאַזונגען, און ס'איז נויטיק געווען צו געבן די פעלקער עטוואָס וואָס זאָל כאָטש אויסזעען ווי א מעגלאַכע גאַראַנטיע קעגן ווייטערדיקע מלחמות.

אויב אָבער די וואָס האָבן געשאַפן די פעלקער-ליגע האָבן ניט ערנסט געמיינט מיט איר. זיינען אָבער הינטער זיי געשטאַנען די מיליאָניקע פעלקער-מאַסן וואָס האָבן ערנסט געהאַפט אז די קערפערשאַפט זאָל פריער אָדער שפּעטער מאַכן אומעמגלאַך די איבער'חזר'ונג פון דער גרויסער קאַטאַסטראָפע. אָט דער ערנסטער פאַרלאַנג האָט געטריבן די מיטגלידער פון דער פעלקער-ליגע צו טאָן עפּעס פאַר דער פאַרזיכערונג פונ'ם פרידן, — און, כאָטש. ניט פיל, איז דאָך עפּעס אויפגעטאָן געוואָרן אויף דעם געביט.

די פעלקער-ליגע איז צוערשט געגאַנגען אויף דער ליניע פון לייכטסטן, ווידערשטאַנד, און האָט ניט געוואָגט אָדער ניט געוואָלט זאָגן א וואָגיק וואָרט. וואָס זאָל באַרעכטיקן איר עקזיסטענץ. זיינען געווען פאַלן וואָס רוי-בערייען פון שטאַרקערע קעגן שוואַכערע זיינען באַגאַנגען געוואָרן. האָט זי לינע געזוכט אויפצוהאַלטן איר אויטאָריטעט דערמיט. וואָס זי האָט — גוט-געהייסן די רויבערייען.

עטלאַכע ביישפּילן זיינען: — איטאַליעס אַטאַקע אויף גריכנלאַנד; פויילנס פאַרכאַפּן פון מזרח גאַליציע און פון ווילנע. אין ליטעס פאַרכאַפּן מע-מעל. אין די אַלע פאַלן האָט די פעלקער ליגע צוגעלייגט איר חתימה צו די גוואַלדטאַטן, נאָכדעם ווי זיי זיינען שוין באַגאַנגען געוואָרן, — פונקט ווי זי האָט גוטגעהייסן רומעניעס פאַרכאַפּנג פון בעסאַראַביע.

אין אָט די פאַלן איז די פעלקער-ליגע געווען מער א צעייג אין די הענט פון די אימפּעריאַליסטישע מלוכות. ווי א קערפּערשאַפט וואָס דאַרף פאַרהיטן דעם פרידן פון דער וועלט. דאָס איז אָבער פשוט געווען דערפאַר, ווייל אין דער פעלקער-ליגע זיינען געזעסן די זעלבע מענשן, וואָס האָבן פריער פאַראורזאַכט — און וועמעס באַגריפן און פאָליטישע ציל האָבן זיך וויינינק געענדערט פון דער גרויסער אויפטרייסלונג.

דער נעדאַנק פון דער פעלקער ליגע איז אָבער אין עצם א געזונטער. און ער דאַרף פריער אָדער שפּעטער פירן צו דער דערגרייכונג פון די ציל צוליב וועלכע זי איז אָפיציעל געשאַפן געוואָרן. עס איז בלויז נויטיק אז איר פערסאָנאַל זאָל ביסלאַכווייז געענדערט ווערן. און אז די דעלעגאַטן וואָס באַטייליקן זיך אין איר אַרבעט זאָלן פאַרטרעטן די שיכטן פון דער פעלקער. וואָס זיינען פאַראינטערעסירט אין פרידן. און ניט אין אימפּעריאַליס-טישע דעראָבערונגען און אין דער צוגרייטונג פון פאַרשיידענע מיליטעריש-קאָמבינאַציעס פאַר צוקונפטיקע מלחמות.

דאָס וועט ניט קומען מיטאַמאָל. כדי דאָס זאָל דערגרייכט ווערן. מוזן פריער פאָרקומען גרינדלאַכע פאָליטישע ענדערונגען אין די לענדער גופא. וואָס זיינען פאַרטראָטן אין דער פעלקער-ליגע. און דאָס איז א פּראָצעס וואָס איז לאַנגזאַם און גייט אין זיגזאַגן.

דערווייל איז די פעלקער-ליגע ניט דאָס, וואָס זי וואָלט באַדאַרפט זיין. אָבער לאַזונגען גייען פאָרט אינגאַנצן קיינמאָל ניט פאַרלאָרן. זיי פלאַנצן איין אין מענשלאַכע כחות דעם באַוואוסטזיין פון א ציל. — און אויב דער ציל איז א גרויסער און באַזירט זיך אויף די ערנסטע שטרעבונגען פונ'ם בעסטן טייל פון דער מענשהייט, ווי דער פריידן ציל, אַנטוויקלט זיך דורך זיי די קאָמפּלוסטיקייט פאַר דער דערגרייכונג פונ'ם ציל.

און אַמווייניקסטנס דאָס האָט די פעלקער ליגע אויפגעטאָן, — זי האָט געהאָלפן אַנטוויקלען ביי די פעלקער דעם פריידן באַוואוסטזיין. כדי אָט דער באַוואוסטזיין זאָל זיין פּראָדוקטיוו. איז בלויז נויטיק אַנצוגיין און קלאָר מאַכן אַלע פאַלן, וואו די פעלקער ליגע גייט ניט אין דער ריכטונג וואָס זי האָט אָנגעצייכנט.

אַלע אילוזיעס אין דער פאַרבינדונג מיט דער ליגע מוזן באַזייטיקט ווערן. די פעלקער מאַסן דאַרפן פאַרשטיין, אז די קערפּערשאַפט איז נאָך דערווייל ניט דאָס וואָס זי דאַרף זיין, אָבער זי וועט דאָס ווערן אונטער זייער דרוק און אונטער דער ווירקונג פון פעלקערשאַפטלעכע ענדערונגען ווי אונז פאַר פריידן און ברידערלאַכקייט צווישן פעלקער.

וועט די רומענישע רעגירונג מאַכן א סוף צו סטודענטישע ראיאָטן?

מיר האָבן געהאַט א סך טענות צו דער רומענישער פּויערים רעגירונג אין משך פון לעצטן יאָר. פון אירע צוזאָגן צו די אידן האָט זיך פאַקטיש גאָר-נישט ניט אויסגעלאָזן. אונטער'ן תירוץ וואָס זי איז צופיל פאַרנומען מיט אַלגעמיינע לאַנד-פּראָבלעמען און האָט ניט קיין צייט צו שיינקען באַזונדער אויפמערקזאַמקייט צו דער אידישער פראַגע, האָט זי פאַקטיש גאָרנישט ניט געטאָן פאַר דער פאַרבעסערונג פון דער אידישער עקאָנאָמישער אין רעכט-לאָזער לאַגע. כאָטש זי האָט יאָ געפונען צייט אויף דורכפירן א קהלה געזעץ קעגן דעם וויל פון דער מערהייט פון דער אידישער באַפעלקערונג.

אָבער א באַזונדערן שווערן איינדרוק אויף דער אידישער וועלט האָבן געמאַכט די לעצטע אַנטיסעמיטישע סטודענטישע ראיאָטן — אין וועלכע די רעגירונג, ווי מיר זיינען געווען איבערצייגט, איז געווען שולדיק, אויב ניט דירעקט, איז אומדירעקט.

און כיז איצט האָבן נאָך די שולדיקע אין די ראיאָטן ניט געקראָגן די געהערייקע שטראָפן. ערשט די טעג קומט אָן די ידיעה, אז די פּאָליציי פון יאַסי, צוזאַמען מיט דעם בילדונגס מיניסטער, האָבן באַשלאָסן אויפצופאָדערן יעדן סטודענט באַזונדער, אז ער זאָל זיך פערזענלאַך פאַרפליכטן ניט אָנטייל צו נעמען אין ראיאָטן. די וואָס וועלן ניט האַלטן זייער וואָרט וועלן שטרייכן באַשטראָפט ווערן און וועלן אויסגעשלאָסן ווערן פון אוניווערסיטעט.

דאָס זיינען שטרייכן דיבורים. און זיי דאַרפן ווייזן אויף אַן ערנסטן פאַרלאַנג פון דער רעגירונג צו מאַכן א סוף פון די ראיאָטן. מיר זיינען אָבער געוויינט געוואָרן אַזוי צו אַנטוישונגען, אז מיר וועלן מוזן וואַרטן אין זעען, ווי די רעגירונג וועט דורכפירן די זאַך אין לעבן.

דאַן וועלן מיר מיט דער גרעסטער צופרידנהייט צוריקציען די ביטע-רע ווערטער וואָס מיר האָבן לעצטנס אַרויסגעזאָגט בנוגע דער רומענישער רעגירונג. אויב זי וועט נאָך גיין א שריט ווייטער און וועט דערפילן אירע אַנדערע צוזאָגן צו דער אידישער באַפעלקערונג. קאָן זי זיין זיכער מיט די אויסדרוקן פון סימפּאַטיע און דאַנקבאַרקייט מצד דער אידישער עפנטלאַכער מיינונג פון אומעטום.

די דעקלאַסירטע און דער פאָלקס געצייג קאַמפּיין

פון א. ליטוואַק *)

די אָרגאַניזאַציע, וועלכע טראָגט אויף זיך דעם נאָמען "פאָלקס-געצייג קאַמפּיין פאַר די דעקלאַסירטע אידן פון רוסלאַנד" עקזיסטירט נאָך ניט אינגאַנצן קיין יאָר. איר אייפנאַטע און אַזוי איינפאַך און קלאָר, אז יעדער איינער קאָן איר באַגרייפן און זי האָט יעדן איינעם געדאַרפט פאַרקאַפּן.

די מעשה איז א פשוט'ע הנם זייער א טרויעריקע: אין רוסלאַנד געפינען זיך איצט אַרום א מיליאָן דעקלאַסירטע אידן, לופט-מענשן, וועלכע שטיען אויסער פּראָדוקטיווער אַרבעט און קאָנען ביי די היינטיקע באַדינגונגען צו קיין פּראָדוקטי-ווער אַרבעט ניט קומען. דאָס רוב פון זיי זיינען אַרע מאַל געווען הענדלער, מעק-לער, מנחם-מענדלס מיט דעם שטעקעלע "קופּס-פּרנסות" און זיי זיינען נאָך אונ-זער ביטערע ירושה פון אונזער באַבע-געשיכטע. די לאַגע פון אַם די לופט מענ-שען איז אין די פריערדיקע ציינען אויך געווען אַנגוט טרויעריק, אָבער די נייע אַרדענונג אין רוסלאַנד, וועלכע פאַר-פאָלגט יעדן פּראָוואָקאַציע אז די קערפערשאַפט זאָל פריער אָדער שפּעטער מאַכן אומעמגלאַך די איבער'חזר'ונג פון דער גרויסער קאַטאַסטראָ-פע. אָט דער ערנסטער פאַרלאַנג האָט געטריבן די מיטגלידער פון דער פעל-קער-ליגע צו טאָן עפּעס פאַר דער פאַרזיכערונג פונ'ם פרידן, — און, כאָטש. ניט פיל, איז דאָך עפּעס אויפגעטאָן געוואָרן אויף דעם געביט.

די פעלקער-ליגע איז צוערשט געגאַנגען אויף דער ליניע פון לייכטסטן, ווידערשטאַנד, און האָט ניט געוואָגט אָדער ניט געוואָלט זאָגן א וואָגיק וואָרט. וואָס זאָל באַרעכטיקן איר עקזיסטענץ. זיינען געווען פאַלן וואָס רוי-בערייען פון שטאַרקערע קעגן שוואַכערע זיינען באַגאַנגען געוואָרן. האָט זי לינע געזוכט אויפצוהאַלטן איר אויטאָריטעט דערמיט. וואָס זי האָט — גוט-געהייסן די רויבערייען.

עטלאַכע ביישפּילן זיינען: — איטאַליעס אַטאַקע אויף גריכנלאַנד; פויילנס פאַרכאַפּן פון מזרח גאַליציע און פון ווילנע. אין ליטעס פאַרכאַפּן מע-מעל. אין די אַלע פאַלן האָט די פעלקער ליגע צוגעלייגט איר חתימה צו די גוואַלדטאַטן, נאָכדעם ווי זיי זיינען באַגאַנגען געוואָרן, — פונקט ווי זי האָט גוטגעהייסן רומעניעס פאַרכאַפּנג פון בעסאַראַביע.

אין אָט די פאַלן איז די פעלקער-ליגע געווען מער א צעייג אין די הענט פון די אימפּעריאַליסטישע מלוכות. ווי א קערפּערשאַפט וואָס דאַרף פאַרהיטן דעם פריידן פון דער וועלט. דאָס איז אָבער פשוט געווען דערפאַר, ווייל אין דער פעלקער-ליגע זיינען געזעסן די זעלבע מענשן, וואָס האָבן פריער פאַראורזאַכט די גרויסע מלחמה, — און וועמעס באַגריפן און פּאָליטישע ציל האָבן זיך ווייניק געענדערט פון דער גרויסער אויפטרייסלונג.

דער נעדאַנק פון דער פעלקער ליגע איז אָבער אין עצם א געזונטער. און ער דאַרף פריער אָדער שפּעטער פירן צו דער דערגרייכונג פון די ציל צוליב וועלכע זי איז אָפיציעל געשאַפן געוואָרן. עס איז בלויז נויטיק אז איר פערסאָנאַל זאָל ביסלאַכווייז געענדערט ווערן. און אז די דעלעגאַטן וואָס באַטייליקן זיך אין איר אַרבעט זאָלן פאַרטרעטן די שיכטן פון דער פעלקער. וואָס זיינען פאַראינטערעסירט אין פרידן. און ניט אין אימפּעריאַליס-טישע דעראָבערונגען און אין דער צוגרייטונג פון פאַרשיידענע מיליטעריש-קאָמבינאַציעס פאַר צוקונפטיקע מלחמות.

דאָס וועט ניט קומען מיטאַמאָל. כדי דאָס זאָל דערגרייכט ווערן. מוזן פריער פאָרקומען גרינדלאַכע פּאָליטישע ענדערונגען אין די לענדער גופא. וואָס זיינען פאַרטראָטן אין דער פעלקער-ליגע. און דאָס איז א פּראָצעס וואָס איז לאַנגזאַם און גייט אין זיגזאַגן.

דערווייל איז די פעלקער-ליגע ניט דאָס, וואָס זי וואָלט באַדאַרפט זיין. אָבער לאַזונגען גייען פאָרט אינגאַנצן קיינמאָל ניט פאַרלאָרן. זיי פלאַנצן איין אין מענשלאַכע כחות דעם באַוואוסטזיין פון א ציל. — און אויב דער ציל איז א גרויסער און באַזירט זיך אויף די ערנסטע שטרעבונגען פונ'ם בעסטן טייל פון דער מענשהייט, ווי דער פריידן ציל, אַנטוויקלט זיך דורך זיי די קאָמפּלוסטיקייט פאַר דער דערגרייכונג פונ'ם ציל.

און אַמווייניקסטנס דאָס האָט די פעלקער ליגע אויפגעטאָן, — זי האָט געהאָלפן אַנטוויקלען ביי די פעלקער דעם פריידן באַוואוסטזיין. כדי אָט דער באַוואוסטזיין זאָל זיין פּראָדוקטיוו. איז בלויז נויטיק אַנצוגיין און קלאָר מאַכן אַלע פאַלן, וואו די פעלקער ליגע גייט ניט אין דער ריכטונג וואָס זי האָט אָנגעצייכנט.

אַלע אילוזיעס אין דער פאַרבינדונג מיט דער ליגע מוזן באַזייטיקט ווערן. די פעלקער מאַסן דאַרפן פאַרשטיין, אז די קערפּערשאַפט איז נאָך דערווייל ניט דאָס וואָס זי דאַרף זיין, אָבער זי וועט דאָס ווערן אונטער זייער דרוק און אונטער דער ווירקונג פון געשעפטלעכע ענדערונגען ווי אונז פאַר פריידן און ברידערלאַכקייט צווישן פעלקער.

א האַלבע אַרבעט וואָס פאָדערט איר דערגענצונג

(צום נעצייג קאַמפּיין פאַר די דעקלאַסירטע אידן אין רוסלאַנד.)

פון דר. יצחק שפּירא

די אָרגאַניזאַציע, וועלכע טראָגט אויף זיך דעם נאָמען "פאָלקס-געצייג קאַמפּיין פאַר די דעקלאַסירטע אידן פון רוסלאַנד" עקזיסטירט נאָך ניט אינגאַנצן קיין יאָר. איר אייפנאַטע און אַזוי אייגנאַרטיק און קלאָר, אז יעדער איינער קאָן איר באַגרייפן און זי האָט יעדן איינעם געדאַרפט פאַרקאַפּן.

די מעשה איז א פשוט'ע הנם זייער א טרויעריקע: אין רוסלאַנד געפינען זיך איצט אַרום א מיליאָן דעקלאַסירטע אידן, לופט-מענשן, וועלכע שטיען אויסער פּראָדוקטיווער אַרבעט און קאָנען ביי די היינטיקע באַדינגונגען צו קיין פּראָדוקטי-ווער אַרבעט ניט קומען. דאָס רוב פון זיי זיינען אַרע מאַל געווען הענדלער, מעק-לער, מנחם-מענדלס מיט דעם שטעקעלע "קופּס-פּרנסות" און זיי זיינען נאָך אונ-זער ביטערע ירושה פון אונזער באַבע-געשיכטע. די לאַגע פון אַם די לופט מענ-שען איז אין די פריערדיקע ציינען אויך געווען אַנגוט טרויעריק, אָבער די נייע אַרדענונג אין רוסלאַנד, וועלכע פאַר-פאָלגט יעדן פּראָוואָקאַציע אַז די קערפערשאַפט זאָל פריער אָדער שפּעטער מאַכן אומעמגלאַך די איבער'חזר'ונג פון דער גרויסער קאַטאַסטראָ-פע. אָט דער ערנסטער פאַרלאַנג האָט געטריבן די מיטגלידער פון דער פעל-קער-ליגע צו טאָן עפּעס פאַר דער פאַרזיכערונג פונ'ם פרידן, — און, כאָטש. ניט פיל, איז דאָך עפּעס אויפגעטאָן געוואָרן אויף דעם געביט.

די פעלקער-ליגע איז צוערשט געגאַנגען אויף דער ליניע פון לייכטסטן, ווידערשטאַנד, און האָט ניט געוואָגט אָדער ניט געוואָלט זאָגן א וואָגיק וואָרט. וואָס זאָל באַרעכטיקן איר עקזיסטענץ. זיינען געווען פאַלן וואָס רוי-בערייען פון שטאַרקערע קעגן שוואַכערע, זיינען באַגאַנגען געוואָרן. האָט זי לינע געזוכט אויפצוהאַלטן איר אויטאָריטעט דערמיט. וואָס זי האָט — גוט-געהייסן די רויבערייען.

עטלאַכע ביישפּילן זיינען: — איטאַליעס אַטאַקע אויף גריכנלאַנד; פויילנס פאַרכאַפּן פון מזרח גאַליציע און פון ווילנע. אין ליטעס פאַרכאַפּן מע-מעל. אין די אַלע פאַלן האָט די פעלקער ליגע צוגעלייגט איר חתימה צו די גוואַלדטאַטן, נאָכדעם ווי זיי זיינען באַגאַנגען געוואָרן, — פונקט ווי זי האָט גוטגעהייסן רומעניעס פאַרכאַפּנג פון בעסאַראַביע.

אין אָט די פאַלן איז די פעלקער-ליגע געווען מער א צעייג אין די הענט פון די אימפּעריאַליסטישע מלוכות. ווי א קערפּערשאַפט וואָס דאַרף פאַרהיטן דעם פריידן פון דער וועלט. דאָס איז אָבער פשוט געווען דערפאַר, ווייל אין דער פעלקער-ליגע זיינען געזעסן די זעלבע מענשן, וואָס האָבן פריער פאַראורזאַכט די גרויסע מלחמה, — און וועמעס באַגריפן און פּאָליטישע ציל האָבן זיך ווייניק געענדערט פון דער גרויסער אויפטרייסלונג.

דער נעדאַנק פון דער פעלקער ליגע איז אָבער אין עצם א געזונטער. און ער דאַרף פריער אָדער שפּעטער פירן צו דער דערגרייכונג פון די ציל צוליב וועלכע זי איז אָפיציעל געשאַפן געוואָרן. עס איז בלויז נויטיק אז איר פערסאָנאַל זאָל ביסלאַכווייז געענדערט ווערן. און אז די דעלעגאַטן וואָס באַטייליקן זיך אין איר אַרבעט זאָלן פאַרטרעטן די שיכטן פון דער פעלקער. וואָס זיינען פאַראינטערעסירט אין פרידן. און ניט אין אימפּעריאַליס-טישע דעראָבערונגען און אין דער צוגרייטונג פון פאַרשיידענע מיליטעריש-קאָמבינאַציעס פאַר צוקונפטיקע מלחמות.

דאָס וועט ניט קומען מיטאַמאָל. כדי דאָס זאָל דערגרייכט ווערן. מוזן פריער פאָרקומען גרינדלאַכע פּאָליטישע ענדערונגען אין די לענדער גופא. וואָס זיינען פאַרטראָטן אין דער פעלקער-ליגע. און דאָס איז א פּראָצעס וואָס איז לאַנגזאַם און גייט אין זיגזאַגן.

דערווייל איז די פעלקער-ליגע ניט דאָס, וואָס זי וואָלט באַדאַרפט זיין. אָבער לאַזונגען גייען פאָרט אינגאַנצן קיינמאָל ניט פאַרלאָרן. זיי פלאַנצן איין אין מענשלאַכע כחות דעם באַוואוסטזיין פון א ציל. — און אויב דער ציל איז א גרויסער און באַזירט זיך אויף די ערנסטע שטרעבונגען פונ'ם בעסטן טייל פון דער מענשהייט, ווי דער פריידן ציל, אַנטוויקלט זיך דורך זיי די קאָמפּלוסטיקייט פאַר דער דערגרייכונג פונ'ם ציל.

און אַמווייניקסטנס דאָס האָט די פעלקער ליגע אויפגעטאָן, — זי האָט געהאָלפן אַנטוויקלען ביי די פעלקער דעם פריידן באַוואוסטזיין. כדי אָט דער באַוואוסטזיין זאָל זיין פּראָדוקטיוו. איז בלויז נויטיק אַנצוגיין און קלאָר מאַכן אַלע פאַלן, וואו די פעלקער ליגע גייט ניט אין דער ריכטונג וואָס זי האָט אָנגעצייכנט.

אַלע אילוזיעס אין דער פאַרבינדונג מיט דער ליגע מוזן באַזייטיקט ווערן. די פעלקער מאַסן דאַרפן פאַרשטיין, אז די קערפּערשאַפט איז נאָך דערווייל ניט דאָס וואָס זי דאַרף זיין, אָבער זי וועט דאָס ווערן אונטער זייער דרוק און אונטער דער ווירקונג פון געשעפטלעכע ענדערונגען ווי אונז פאַר פריידן און ברידערלאַכקייט צווישן פעלקער.

וועט די רומענישע רעגירונג מאַכן א סוף צו סטודענטישע ראיאָטן?

מיר האָבן געהאַט א סך טענות צו דער רומענישער פּויערים רעגירונג אין משך פון לעצטן יאָר. פון אירע צוזאָגן צו די אידן האָט זיך פאַקטיש גאָר-נישט ניט אויסגעלאָזן. אונטער'ן תירוץ וואָס זי איז צופיל פאַרנומען מיט אַלגעמיינע לאַנד-פּראָבלעמען און האָט ניט קיין צייט צו שיינקען באַזונדער אויפמערקזאַמקייט צו דער אידישער פראַגע, האָט זי פאַקטיש גאָרנישט ניט געטאָן פאַר דער פאַרבעסערונג פון דער אידישער עקאָנאָמישער אין רעכט-לאָזער לאַגע. כאָטש זי האָט יאָ געפונען צייט אויף דורכפירן א קהלה געזעץ קעגן דעם וויל פון דער מערהייט פון דער אידישער באַפעלקערונג.

אָבער א באַזונדערן שווערן איינדרוק אויף דער אידישער וועלט האָבן געמאַכט די לעצטע אַנטיסעמיטישע סטודענטישע ראיאָטן — אין וועלכע די רעגירונג, ווי מיר זיינען געווען איבערצייגט, איז געווען שולדיק, אויב ניט דירעקט, איז אומדירעקט.

און כיז איצט האָבן נאָך די שולדיקע אין די ראיאָטן ניט געקראָגן די געהערייקע שטראָפן. ערשט די טעג קומט אָן די ידיעה, אז די פּאָליציי פון יאַסי, צוזאַמען מיט דעם בילדונגס מיניסטער, האָבן באַשלאָסן אויפצופאָדערן יעדן סטודענט באַזונדער, אז ער זאָל זיך פערזענלאַך פאַרפליכטן ניט אָנטייל צו נעמען אין ראיאָטן. די וואָס וועלן ניט האַלטן זייער וואָרט וועלן שטרייכן באַשטראָפט ווערן און וועלן אויסגעשלאָסן ווערן פון אוניווערסיטעט.

דאָס זיינען שטרייכן דיבורים. און זיי דאַרפן ווייזן אויף אַן ערנסטן פאַרלאַנג פון דער רעגירונג צו מאַכן א סוף פון די ראיאָטן. מיר זיינען אָבער געוויינט געוואָרן אַזוי צו אַנטוישונגען, אז מיר וועלן מוזן וואַרטן אין זעען, ווי די רעגירונג וועט דורכפירן די זאַך אין לעבן.

דאַן וועלן מיר מיט דער גרעסטער צופרידנהייט צוריקציען די ביטע-רע ווערטער וואָס מיר האָבן לעצטנס אַרויסגעזאָגט בנוגע דער רומענישער רעגירונג. אויב זי וועט נאָך גיין א שריט ווייטער און וועט דערפילן אירע אַנדערע צוזאָגן צו דער אידישער באַפעלקערונג. קאָן זי זיין זיכער מיט די אויסדרוקן פון סימפּאַטיע און דאַנקבאַרקייט מצד דער אידישער עפנטלאַכער מיינונג פון אומעטום.

---

*) צוליב דעם נעצייג קאַמפּיין וואָס ווערט איצט דאָ אָנגעפירט, פאַרעפענטלאַכן מיר דעם דאָזיקן אַרטיקל פון א. ליטוואַק, וואָס איז דערשינען אין "באַרוועדסט" כדי צו געבן די לעזער א בעסערן באַגריף וועגן דעם וואָס "דעקלאַסירט" מיינט און וואָס דער נעצייג קאַמפּיין טוט פאַר די דעקלאַסירטע.

אין דער זעלבער צייט, ווען מיר באַ-מיען זיך דאָ צו שאַפן פאָנדן, כדי די נע-ווענענע אידישע קרעמער און לופט מענ-שען איבערצופירן צו מלאכה און אַרבעט, קומען ידיעות פון רוסלאַנד און בעצײַלן, אַז טויזנטער אידישע בעלי-מלאכות שטייען פאַר דער סכנה "אויסגערייניקט" צו ווערן פון די קאָאָפּעראַטיוון אין אַר-טעלן אַלס געוועזענע סוחרים. און אַזאַ אויסשליסונג איז ניט בלויז א פראַגע פון כבוד אָדער געזעלשאַפטלאַכער שטעלונג. ס'גייט וועגן פיל מער. אָט ווי עס האָט זיך ווענן דעם אויסגעדרוקט א קאַפּע-רענע פון אַזעלכע באַדראָטע אידישע בעלי-מלאכות:

"בעסער זאָל די דערגרינדונג אונז אַלע-מען אַריינוואַרפן אין דער דווינע אָדער אין דער נעוואַ (טייכן אַזעלכע), איידער מיר זאָלן אויסגעשלאָסן ווערן פון די אַר-טעלן".

שטעלט זיך פאַר'ן לעזער פון אַזעלכע און נאָך אַנדערע ענלאַכע ידיעות די פראַ-גע: וואָס-זשע וועט זיין, ווען איך וועל שוין געבן געלט פאַר'ן נעצייג קאַמפּיין און ווען מיט מיין הילף וועלן די איצט דעקלאַסירטע אידן שוין טאַקע ווערן פאַל-גע בעלי-מלאכות?

אויב די היינטיקע בעלי-מלאכות ווערן צוריקגעשטויסן אין די רייען פון דעקלאַ-סירטע, וואַרזשע איז דאָ גאַראַנטיע, אַז מען וועט בעסער באַהאַנדלען די וואָס זיינען נאָך היינט קרעמער און לופט מענ-שען? און אויב אַזוי, וואָס-זשע האָבן די חכמים פונ'ם קאַמפּיין מתקן געווען? וואַרזשע איז דער אויסוועג? ס'איז איבעריק צו זאָגן, אַז אַפּאַזן זיך פאַנ-קאַמפּיין וואָלט געווען א קנאַפּע לייזונג פון דער פראַגע. אַזאַ ענטפער קאָן אַפשר באַפריידיקן די יעניקע, וואָס זוכן א תירוץ אויף ניט צו געבן א פאַר דאַלאַר, ניט אָבער די אידן אין רוסלאַנד.

דער אויסוועג פון דער דאָזיקער לאַגע ליגט טאַקע אין שאַפן געלט-סכומים פאַר דעם געצייג קאַמפּיין. אָבער, אחוץ דעם, אויף נאָך אויף אַן אַנדער ליניע. אַ ו י ף דער ליניע פון אַ ג י ל י י כ ע צ י ט י ק ע ר פּ אָ ל י ט י ש ע ר אַ ק צ י ע.

פאַראַלעל מיט דער פינאַנציעלער אַק-ציע צו שאַפן פאָנדן אויף צו פאַרוואַנד-לען דעקלאַסירטע סוחרים און לופטמענשן אין בעלי-מלאכות מוז אָנגעפירט ווערן א פּאָליטישע אַקציע, כדי צו נאַראַנטירן אַז די קומענדע בעלי-מלאכות זאָלן ניט צוריקגעשטויסן ווערן אין דעקלאַסירטע קרעמער.

הער איך שוין ווי מאַנכע פרעגן מיט פחד: — ווי, א פּאָליטישע אַקציע "קעגן" סאָוועטן רוסלאַנד? איז דער תירוץ: אַן אַקציע פאַר'ן דער-מאַנטן צוועק מוז באַין אופן ניט זיין פאַרבונדן מיט קיין דעמאָנסטראַציעס און פּראָטעסט רעזאָלוציעס. מען מוז צוליב דעם ניט זיין קאָנטראַ-סאָוועטיש. פונ'ם ווי מען מוז דערצו ניט זיין דוקא פראַ-סאָוועטיש.

די הויפּט זאַך דערביי איז בלויז צו זיין פראַ-אידיש און דאַן וועט זיך שוין דער וועג געפינען.

די אָנפירונג פונ'ם פאָלקס-געצייג קאַמפּיין שטייט אין פאַרבינדונג מיט'ן "אַרט". דער קאַמפּיין וועט סיי פינאַנ-ציעל און סיי מאָראַליש געשטיצט פון אַלע די יעניקע, וואָס זיינען גלייכצייטיק די פירער פונ'ם דזשאָינט. ביידע אָרגאַ-ניזאַציעס האָבן אין רוסלאַנד א גוטן נאָ-מען אין מען רעכנט זיך מיט זייער כוח און השפעה. א פּאָליטישע אַקציע אין פאַרבינדונג מיט די דאָזיקע צוויי קער-פּערשאַפטן, וועלכע האָבן פאַקטיש ניט קיין אַנדערע כוונות ווי בלויז די זיכער-קייט פונ'ם נייעם אידישן בעלי-מלאכה אַלס אַן אמת פּראָדוקטיוון עלעמענט — אַזאַ פּאָליטישע אַקציע איז בכן זייער לייכט און כלל-וכלל ניט אויסזיכטסלאָז. ווייל ס'איז ניט ריכטיק, אַז די סאָוועט רעגירונג איז אינגאַנצן טויב צו זייטיקע איינפלוסן. אויב די פאַרטרעטער זייערע מיינען דערביי אויפריכטיק צו טאָן א גוצ-לאַכע אַרבעט, וואָס שטייט ניט אין סתיר-רה צו אירע צילן, זי האָט געפירט פאַר-האַנדלונגען מיט'ן "דזשאָינט" און אים געמאַכט ניט ווייניק קאָנצעסיעס און דאָס זעלבע אויך מיט'ן "אַרט". די געשיכטע פון די לעצטע צוויי אינסטיטוציעס זייט-נען אַליין דער בעסטער באַוויז, אַז אַזאַ

אַקציע איז מעגלאַך.

אויף יענער פאַל: א קאַמפּיין פאַר פאַר-דען אויף צו פאַרוואַנדלען קרעמער אין בעלי-מלאכות אַן א גלייכצייטיקער באַ-מיאונג, אָפּצוהיטן אַז די געוואָרענע בעלי מלאכות זאָלן ניט צוריקגעשטויסן ווערן צו קרעמערעי — אַזאַ קאַמפּיין איז, אין בעסטן פאַל, א האַלבע אַרבעט, וואָס קאָן, צוליב אַט דער האַלבקייט, אויף דעם קאַמפּיין קיין גרויסן גרויסן דערפאָלג ניט האָבן. ביי דער קראַך אויף וואַל-סטריט האָט געמאַכט א קראַך פון דעם ביסעלע אָנעגעשפּאַרטן ביי א סך בעסער אַוועקגע-שטעקטע אַרבעטער אין פּראָפעשאָנאַלט. ער האָט רואינירט קליינע ביזנעס-לייט.

די בלוטיקע פאַסירונגען אין פאָלאָס-טינע האָבן געמאַכט א גוואַלדיקן רושם. זיי האָבן אָפּגעצויגן די אויפמערקזאַמ-קייט'פון די ליידן וואָס די אידן לעבן אין-בער אין אַנדערע לענדער. דער גרויסער שטראָם פון הילף האָט זיך א לאָז געטאָן קיין פאָלעסטינע פאַר צי קרבנות פון די פּאָגראָמען, און אַלע אַנדערע הילף אַקציע עס האָבן דערפון שטאַרק געליטן.

די אָרגאַניזאַציע פונ'ם פאָלקס געצייג-קאַמפּיין איז נאָך געווען יונג און ניט גרויסע האָפענונגען ניט געקאָנט לייגן. שווערן-דער און רויטסטענע בייגעקומען. ער האָט אַרויסגערופן אינטערעס, געוועקט אויפ-מערקזאַמקייט, און אונטער דעם פייער פון די קאָמוניסטן, וועלכע האָבן געשריען אַז דער עכטע זיינען אויסן גלוק קונד. צום גליק האָבן זיך אָט די אַלע נביאים אַרויסגעוויר-זען פאַר נאַראָנים. איך ווייל ניט זאָגן, אַז דער געצייג קאַמפּיין האָט אויפגעטאָן גע-נוג. צו גענוג איז קיין שיעור ניט אַלס. ווען מ'וואָלט אפילו געזאַמלט צוויי מאָל אַזוי-פיל, וואָלט עס אַלץ ניט געווען גענוג. אָבער מען קאָן מיט צופרידנהייט פעסט-שטעלן, אַז מען האָט אויפגעטאָן א סך מער, וויפיל מען האָט דערוואַרטעט. ביז אַהער איז שוין געזאַמלט געוואָרן 90 טויזנט דאָלאַר. און דער יאָר איז נאָך ניט געגאַנגען. ביז'ן סוף יאָר וועט גיכער פון אַלץ געזאַמלט ווערן די קייל-אַכטיקע סומע פון 100 טויזנט דאָלאַר. פאַר אַן אַנהויב איז דאָס גאָר ניט ווייניק.

די "פרייהייט" האָט פאַראויסגעזאָגט, אַז מער ווי צען טויזנט דאָלאַר וועט מען דער ערשטן יאָר ניט שאַפן. וואָס האָט זיך אויסגעלאָזן? דער "איקאָר" וועל-כער עקזיסטירט שוין העכער פיר יאָר, ניט אויס אויוויפיל געלט אויף פּראָפּאַגאַנ-דע און אַגיטאַציע, האָט א גאַנצן שטאַם פון אַרומפאָרנדיקע אַגיטאַטאָרן און אָר-גאַניזאַטאָרן, און די אידישע קאָלאָניזא-ציע אין סאָוועטן פאַרבאַנד פאַר וועלכער זיי אַרבעטן, איז אַרומגערינגלט מיט א פיל-פאַרביקן שטאַרקן גאַנצן, האָט פאַר די לעצטע צוויי יאָר געזאַמלט 143 טויז-נט דאָלאַר, קנאַפּע 72 טויזנט דאָלאַר א יאָר. און דער יונגער נעצייג-קאַמפּיין וועט קאָנען באַווייזן צו שאַפן פאַר דעם ערשטן יאָר די פונ'ם 100 טויזנט דאָלאַר. די אָפּענע אויסגאַבן אויף דער אָ